

# OM ÆSTETISK KRITIK

Erik Svendsen

Nej, jeg har egentlig ikke lyst til at kommentere P. L. Møllers programartikel. Hvis jeg skulle gøre det ville det blive som litteraturhistoriker og det er ikke sagen her — bortset fra at jeg undrer mig over at redaktionen har valgt Aarestrupomtalen som eksempel på Møllers kritikerpraksis. Hvorfor ikke tage den længere, men overdådige, skarpsindige, flabede, vittige og vidtfavnende portrætartikel om Christian Molbech? Den er mere prægnant end Aarestrup sagen, selv om sidstnævnte er litteraturhistorisk interessant fordi den viser at P. L. Møller som den første har sans for det nye og enestående hos den godt polstrede digter. Omvendt pakker Møller det nu lidt godt ind — jeg mener "naiv Lune" er noget af en eufemisme i forhold til hvad eftertiden har øjnet hos Aarestrup. Kritikens problem er at man først senere bliver bagklog.

Jeg vil kontant og epigrammatisk sige noget om den litterære kritik, dens dårligdomme og muligheder.

1. Tom Kristensen skelnede i sin artikel fra 1940 *Kritiker eller Anmelder* skarpt mellem to former for recension. Den første opruller hele det litteraturhistoriske/videnskabelige apparat og placerer sig i "nogen afstand fra værket", mens anmelderen — og det opfattede Kristensen sig som — var oplevelsens mand, der videregav sine impressioner. Den kyndige anmelder (der skulle have (universitets)papirene iorden ifølge Kristensen) var "først og frem-

mest til for publikums skyld", mens kritikeren var friere og løsere stillet. Aktuelt og konkret betyder det at vi finder kritikeren i tidskrifterne og anmelderen i dagspressen. De 'objektive' arbejdsbetingelser taler ialtfald herfor: f. eks. en stram dead-line, freelance-ansættelse og lav løn der sætter grænser for arbejdsindsatsen (?) og den pågældende avis' prioritering af kultur- og litteraturstoffet: hvor langt og svært må det være når den typiske læser ser sådan og sådan ud. Bemærk iøvrigt hvor få fagudtryk anmelderen/kritikeren tør bruge. I vore dages litteraturkritik er det ikke comme il faut at bruge vores fagsprog — mens mode-, bil-, børs- og sportsjournalisterne 'sjovt nok' gerne må bruge deres.

Ikke desto mindre er min konklusion at jeg/vi bør tilstræbe kritikere-rens rolle fremfor anmelderens. Tidens medløbende anmelder skriver som aspirerede han til en stilling i et reklamebureau, og han kreerer teksten så der er smart rosende vendinger og sætninger, der kan klippes ud til forlagenes bogannoncer. Trods alle odds vil jeg mene at der ingen vej er udenom kritikervhervet. Skal 'standen' overleve bliver det fordi vi bedriver kritik og ikke leflende/Karl Smartanmelderi. (Jeg ved godt, at der findes fine anmeldelser, der tænder og slukker på den 'rene oplevelse'. Der er blot ikke mange af slagsen — derfor ryger den ud af mit program). Det følgende handler om den gode kritiker.

2. Kritikeren er principiel troløs. Han taler på egne, ikke på publikums vegne. Det er futilt at påstå at en kritiker er objektiv, men han forsøger at sætte sig ind i sagerne, prøver at møde bogen — også på dens præmisser. Kritikeren skal selvfølgelig lave sit hjemmearbejde og derudfra tage stilling.
3. Kritikeren er ikke smagsdommer, snarere en analytiker, der taler til publikum, ikke kunstneren. Der er ikke noget publikum/læseren ikke forstår, men nok noget kritikeren ikke formår at fremstille klart nok. Eller skarpere sagt: kritikeren må lære at sige det han/hun ikke tør sige. Kompromisløst. (I parentes sagt er det lidt kruk at skrive hun for mændene dominerer gruppen, det er et problem i sig selv. Omvendt er det fortrinsvis kvinder der læser bøger, nu som på P. L. Møllers tid).
4. En kritiker skal skære igennem — men ikke miste sansen for nuancer. Man skal undgå det florumvundne, men har også ret til eller pligt til at lave 'både og' kritik af et værk, hvis bogen rummer dobbeltheder, også har sine stærke sider. Kritikeren skal ikke være en vendekåbe, men sensitiv. For min skyld gerne, med P. L. Møllers ord: "til ægte Kritik hører et Gemyt, der kan høre Græsset groe". Kan man så ikke hører græsset synge, skal det siges. Utvetydigt, uanset hvem forfatteren er. Hellere en skarp kritik end en lige-gyl-

diggørende flink. Kritikeren skal ikke blot læse med teksten, men også finde det der er løbet af med forfatteren. Han skal gøre opmærksom på tekstens indre brist, og tænk i den forbindelse på W. Benjamins billede af den ægte polemik, der går ombord i en bog med lige så stor kærlighed som en kannibal anretter et spædbarn

5. Kritikeren udfolder sig i en medieverden, som vil tilpasse kritikken den almindelige uniformering og opportuniste. Den moderne journalistik har sat sine spor. Det er ikke nødvendigvis alene et problem. Kritik står for sig selv, taler for sig selv og skal være en oplevelse. Bare den ikke sælger sig for let eller logrer for publikum og det medierablende sprog.

6. Kritikken repræsenterer et modsprog til kunsten. Der er vandtætte skodder mellem de to genrer. Omvendt kan det være en kunst at være en god kritiker.

7. Kunstneren skaber sin egen verden og er ansvarlig for den. Kritikeren er heroverfor forpligtet på at følge med i verden. Vil man tale i sin tid gælder det om at være velorienteret.

Æsteticisme er ikke godt nok for kritikeren. Heller ikke ideologikritikkens politisering. Kritikeren kan forene den splittede viden.

8. Kritikken er ikke den højeste instans. Det kan den ikke være, slet ikke så længe den er så pauver som tilfældet er herhjemme. Der er alt for mange svage teater- film- og boganmeldere i dagens avisof-fentlighed.

9. Kritikken er trængt i offentligheden og bliver det i stadig højere grad. Almendannelsen tilhører fortiden og det kommer konsensus-kritikken (som 'standen' sætter sit præg på i det lille, normsættende litterære kredsløb) også til, hvis man skal tro Fjord Jensen i bogen *Det Tredje*, og det er jeg tilbøjelig til. Den kritiske meningsdannelse viger. Hvad gør man så? Besinder sig eller klamrer sig til den gamle status? Ét nytter ikke: at plagiere de nye signaler. Litterær kritik kan noget rockvideoen aldrig evner, og den kunst skal vi værne om.

10. Kritik skrives af lyst.